

Axess 15 november 2025:

FÖRDJUPNING

Sverige – ett verktyg under Vietnamkriget

Kinesisk och nordvietnamesisk påverkan spelade en större roll för svenska FNL-rörelsen än vad som tidigare har erkänts.

PERRY JOHANSSON

Filosofie doktor och docent i sinologi.
15 NOVEMBER 2025

Under decennier har Vietnams kommunistiska ledarskap uttryckt sin tacksamhet gentemot Sverige för dess stöd under kriget mot USA. I sina memoarer beskriver den tidigare diplomaten Nguyễn Thị Bình Sverige som en "sann vän", och det vietnamesiska krigsmuseet i Ho Chi Minh-staden ägnar mer utrymme åt Sverige än något annat västland, USA undantaget.

Sverige, som i praktiken varit neutralt sedan 1812, intog en unik roll som en av de mest högljudda västerländska kritikerna av USA:s krigföring, och var 1969 först i väst med att erkänna Nordvietnam diplomatiskt. Men varför avvek Sverige så kraftigt från sin neutralitetspolitik och ställde sig så tydligt på kommunistisk sida i en central konflikt under kalla kriget? Traditionellt har svaret sökts i antingen ett genuint svenskt avståndstagande från amerikanska övergrepp, eller i en strategisk kalkyl från socialdemokratisk sida för att vinna de unga väljarna. Vad som däremot sällan har belysts är hur aktivt Nordvietnam – och i bakgrunden även Kina – agerade för att påverka svensk opinion.

Kinesisk och nordvietnamesisk diplomati spelade en större roll än vad som tidigare har erkänts. Forskning visar hur Kina, i sin rivalitet med Sovjet om ledarskapet inom världskommunismen, såg Vietnam som en strategisk nyckel. Samtidigt försökte Nordvietnam genom en global "diplomatisk front" kompensera för militära misslyckanden. Genom att vinna opinionen i väst hoppades man sätta press på Washington att avsluta kriget.

Sverige var ett idealland för detta syfte – ett neutralt, internationellt engagerat land med starka band till FN. Arkivmaterial från Kinas

utrikesdepartement visar hur ambassaden i Stockholm från 1964 aktivt sökte skapa en svensk pro-Hanoi-rörelse. Kontakter etablerades med maoistiska fraktioner inom vänstern, främst via ungdomsorganisationen Clarté. Snart träffade unga svenska aktivister erfarna FNL-diplomater från Prag och Östberlin, vilket blev startskottet för Sveriges mest inflytelserika Vietnamrörelse.

De första små protesterna 1965 växte snabbt till en massrörelse som samlade tusentals. Den lilla *Vietnambulletinen* blev rörelsens främsta kanal och nådde vid sin höjdpunkt 60 000 läsare i månaden. De förenade FNL-grupperna samlade under sina verksamma år också in runt 70 miljoner kronor i dagens penningvärde till stöd för FNL i Vietnam.

I själva verket rörde det sig om statligt orkestrerad opinionsbildning, förklädd till folklig solidaritet.

I Nordvietnam följdes utvecklingen i Sverige noga. Partitidningen *Nhân Dân* rapporterade detaljerat om varje demonstration, varje plakat, varje svensk aktivists uttalande. För Hanoi var den svenska opinionen inte bara viktig i sig – den blev ett verktyg i ett större globalt propagandakrig. Med tiden fick Nordvietnam till stånd en egen ambassad i Stockholm, ett FNL-informationskontor och en representation för den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam.

Den svenska regeringen, flera partier och en betydande del av allmänheten ställde sig till slut bakom kravet på total amerikansk reträtt. Genom att omdefiniera Vietnamkriget som en global fråga om nationellt självbestämmande och imperialistiskt övergrepp – snarare än ett kallakrigsmässigt inbördeskrig – lyckades Hanoi vinna en stor del av västvärldens moraliska stöd.

Redan på 1920-talet insåg Ho Chi Minh, den ursprunglige ledaren för den nationella kampen mot de franska kolonialherrarna i dåvarande Indokina, att Vietnams frigörelse krävde internationell opinionsbildning. År 1954, då Vietnam delades i en kommunistisk nord- och en väststött sydstat, insåg Hanoi behovet av att dölja den kommunistiska verkligheten i Nordvietnam för att vinna globalt stöd för en återförening med Sydvietnam. Därför inleddes en bred kampanj för så kallad folkdiplomati – en kommunistisk term för regimstyrd propaganda riktad till utländska medborgare genom civilsamhällets skenbara kanaler.

Denna folkdiplomati syftade till att via till synes oberoende aktörer sprida Hanoi budskap. En viktig del i denna strategi var att utbilda dessa aktörer politiskt, så att deras kommunikation överensstämde med partiets mål. I själva verket rörde det sig om statligt orkestrerad opinionsbildning, förklädd till folklig solidaritet.

Den första större offensiven i denna anda utanför det kommunistiska blocket var en goodwillturné 1962, då representanter från FNL besökte bland annat Indonesien, Kambodja och Laos. Kampanjen var särskilt framgångsrik i tredje världen, där avkolonisering och neutralitet i kalla kriget dominerade. Men för att på allvar lyckas i det internationella propagandakriget krävde Hanoi även stöd från väst.

Ett genombrott kom i oktober 1965 när en delegation ledd av Nguyen Van Dong, FNL:s representant i Moskva, besökte Helsingfors och Stockholm. Där mötte de studentgrupper, fredsaktivister och socialdemokratiska företrädare. Trots FNL:s krav på total amerikansk reträtt mottogs de med värme av svenska politiker. Vid en mottagning i Stockholm höjde det socialdemokratiska fastighetsborgarrådet Hjalmar Mehr sitt glas för de vietnamesiska rebellerna. För att upprätthålla illusionen om FNL:s oberoende från Hanoi skapades flera frontorganisationer – student- och kvinnoförbund, fackföreningar med mera – vars uppgift var att skapa band med västerländska rörelser. En central figur i detta nätverk var Nguyễn Thị Bình, som under 1960-talet representerade en lång rad organisationer, och från 1969 även fungerade som ansikte utåt för den så kallade Provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam (PRG). I oktober 1966 kom Nguyễn Thị Bình till Stockholm i sällskap av två andra vietnamesiska kvinnor. Officiellt deltog de i en barnkonferens, men deras egentliga uppdrag var att initiera de första "Vietnamveckorna" – ett svenskt stödprojekt till FNL som skulle växa till en rikstäckande massrörelse. Under dessa veckor hölls föredrag, filmvisningar, konserter och insamlingar till FNL. *Vietnambulletinen* såldes och många deltog.

Vid ett tal i Uppsala hedrade en av kvinnorna i följet, Pham Thanh Van, attentatsmannen Nguyễn Văn Trỗi som avrättats efter ett misslyckat attentat i Sydvietnam 1964 mot den amerikanske försvarsministern Robert McNamara och den amerikanska ambassadören Henry Cabot Lodge. Hon beskrev honom som en symbol för det vietnamesiska folkets tusenåriga kamp mot utländska angripare, och framställde FNL som den enda legitima representanten för Sydvietnam. Hon avslutade med att likna svenskarnas stöd för "partisanernas artillerield" mot amerikanska baser i Vietnam.

De svenska "Vietnamveckorna" blev ett verktyg för att sprida FNL:s och Hanoiregimens narrativ om Vietnamkriget.

Genom sådana berättelser lyckades Hanoi skapa hjältar även för västerländska antikrigsrörelser. Årsdagen av Nguyễn Văn Trỗi död, den 15 oktober, blev ett återkommande avslutningsdatum för Vietnamveckorna. Vid den första veckan i Stockholm 1966 samlades över 140 000 kronor in – motsvarande cirka 1,5 miljoner kronor i dagens värde.

Samma månad anlände ännu en delegation från Nordvietnam, ledd av Nguyen Van But, som felaktigt beskrevs som facklig representant. I själva verket saknades oberoende fackföreningar i Nordvietnam – det rörde sig om ytterligare ett propagandainitiativ. Vid ett tal i Stockholms konserthus uppmanade han svenskarna att avslöja amerikanska lögnar och sprida Hanois bild av kriget.

Sådana uppmaningar, även om de ofta skavde mot västvärldens demokratiska ideal, mötte stort gensvar bland svenska aktivister. För många var vietnameserna exotiska och symboliserade kampen mot imperialism. Det var också detta mänskliga möte – inte bara budskapet – som gjorde propagandan så effektiv.

En av de största framgångarna för Nordvietnams diplomatiska strategi under Vietnamkriget var deras förmåga att utnyttja Sveriges position som neutralt land. Sverige blev en viktig plats för att sprida FNL:s och Hanois propaganda till en västerländsk publik. Genom att vara en plattform för internationella antikrigsrörelser och genom att vara med och arrangera stora evenemang som "Vietnamveckor" och Russelltribunalen, lyckades Nordvietnam påverka och forma den västerländska opinionen, särskilt bland vänsterorienterade grupper.

Under hela kriget användes Sverige som en neutral arena för att främja Hanois politiska och ideologiska mål. Sverige erbjöd en frizon där representanter för FNL och andra pro-kommunistiska grupper kunde framföra sina budskap utan att möta samma politiska motstånd som i andra västländer. Detta skapade en idealisk situation för Hanoi, som genom aktiv diplomati kunde nå ut till en bredare publik och vinna sympati bland dem som var emot amerikansk inblandning i Vietnam.

De svenska "Vietnamveckorna" blev ett verktyg för att sprida FNL:s och Hanoiregimens narrativ om Vietnamkriget. Dessa veckor, som hölls i flera städer, var inte bara tillställningar för att samla in pengar eller sprida information, utan de fungerade också som propagandakanaler. Genom föreläsningar, filmvisningar och kulturella evenemang fick svenskar en kraftig påminnelse om FNL:s ståndpunkter, ofta genom känsloladdade tal och vittnesmål från vietnamesiska krigsoffer.

Sverige blev också en central plats för internationella konferenser där Vietnamkriget ofta behandlades som ett exempel på amerikansk imperialism och orättvisor mot Vietnam. Ett exempel på detta var den internationella Russelltribunalen, som hölls i Stockholm 1967. Här presenterades bevis och vittnesmål som satte den amerikanska krigföringen i fokus och anklagade USA för krigsbrott och brott mot mänskligheten. Evenemanget gav Hanoi möjlighet att framställa Vietnamkriget som en kamp för rättvisa och frigörelse, där den amerikanska närvaron beskrevs som ett övergrepp.

För Hanois del var det viktigaste inte bara de specifika händelserna som ägde rum i Sverige, utan också den symboliska betydelsen av att ha en plats där man fritt kunde föra fram sin egen version av kriget. Genom att organisera och delta i dessa evenemang lyckades Hanoi skapa en global solidaritet för Vietnam och väcka intresse för deras sak i länder som tidigare varit neutrala eller ovilliga att ta ställning.

I slutet av januari 1968 inledde Nordvietnam den så kallade Tetoffensiven, där många städer och byar i Sydvietnam attackerades. Trots att offensiven slutade i ett militärt nederlag för Hanoi och inte skapade den förväntade folkresningen i Sydvietnam, var den ändå framgångsrik på en annan front. Den försvagade ytterligare amerikanernas vilja att fortsätta kriget. I USA och andra länder insåg många inte att Tet var ett nederlag för kommunistisidan utan man började tro att USA aldrig skulle vinna och borde dra sig ur omedelbart.

Den 21 februari 1968, medan Tetoffensiven fortfarande pågick, marscherade 6 000 krigsprotesterande genom Stockholms gator. I täten gick Olof Palme, Sveriges utbildningsminister, sida vid sida med Nordvietnams Moskvaambassadör Nguyễn Thọ Chân. Demonstranterna bar porträtt på Ho Chi Minh och ropade slagord som "USA ut ur Vietnam!" och "Johnson är en mördare!" Palme talade efter demonstrationen och uttryckte att FNL representerade demokrati i Vietnam mer än USA och dess allierade. Nguyễn Thọ Chân, som kom till Stockholm som en propagandist för Tetoffensiven, höll ett tal där han hyllade Nordvietnams framgångar och påstod att 250 000 fiender redan hade deserterat eller dödats.

Händelsen var extraordinär då den organiserades av det socialdemokratiska regeringspartiet och stöddes av politiska ungdomsorganisationer från nästan alla partier förutom Högerpartiets.

FNL-knapp. En del av propagandan?

Med socialdemokratiskt stöd förändrades Hanois position strategiskt. Vad som tidigare var en hemlig maoistisk enhetsfront blev nu en öppen allians där Sverige, under Olof Palmes ledning, uttryckte starkt stöd för Hanoi. I oktober 1968 hjälpte Sverige till att etablera ett FNL-informationskontor i Stockholm, som även fick officiellt stöd av svenska politiker. När Sverige året därpå etablerade diplomatiska relationer med Nordvietnam, stärktes banden ytterligare.

Sverige blev en viktig aktör i Hanoi-propagandan, där svenska politiker och journalister regelbundet besökte Nordvietnam och publicerade rapporter som stödde Hanois syn på konflikten. Svenska journalister som Erik Eriksson fick särskild behandling, och hans rapportering från Nordvietnam blev ofta de enda västerländska vittnesmålen som spreds internationellt. Samtidigt hjälpte svenska aktivister och myndigheter till att stödja Hanois propaganda genom att ta emot amerikanska desertörer och organisera evenemang som Vietnamveckorna.

Hanois strategi att både upprätthålla relationer med den svenska regeringen och samtidigt engagera maoistiska ungdomsgrupper visade sig vara framgångsrik. När Sverige etablerade diplomatiska relationer med Nordvietnam och senare även tillät den provisoriska revolutionära

sydvietnamesiska regeringen att öppna ett kontor i Stockholm, symboliserade det en betydande seger för Hanoi på den internationella arenan.

I april 1972, under den så kallade påskoffensiven, korsade tiotusentals nordvietnamesiska soldater, utrustade med sovjetiska stridsvagnar och kinesiska vapen, gränsen för att "befria" Sydvietnam. Som under Tetoffensiven var målet att genom konventionell militär makt och dolda FNL-celler i Sydvietnam tvinga befolkningen att stöta regeringen. Samtidigt samlades svenska vänsterpartier och organisationer, inklusive Socialdemokraterna, de Sovjetvänliga kommunisterna, den nya vänstern, och fackföreningar i en enad front för att stödja Hanoi och FNL. Första maj hölls en massiv demonstration i Stockholm med 50 000 deltagare, där Nguyen Van Thien, förhandlare för Sydvietnams Provisoriska Revolutionära Regering (PRG), talade och återigen krävde att USA skulle lämna Vietnam. Under samma period hade Nordvietnam blivit en viktig allierad för SAP. När Nguyễn Thị Bình, PRG:s utrikesminister, återvände till Sverige för Socialdemokraternas partikongress i september 1972, möttes hon av Olof Palme, som då var statsminister, och andra av partiets ledande företrädare. I sitt tal på kongressen uttryckte Palme starkt stöd för Vietnams kamp, och han fördömde USA:s krigföring. Detta var inte bara ett politiskt stöd, utan också ett sätt att aktivt påverka opinionen i Sverige och internationellt.

När USA i december 1972 intensifierade sina bombningar av Hanoi reagerade Palme med kraft. Han jämförde de amerikanska handlingarna bland annat med Förintelsen, vilket skapade stor uppmärksamhet och upprördhet från USA:s sida. Han beskrev Vietnamkriget som en form av tortyr mot ett folk, ett argument som passade väl in i Hanois propaganda som beskrev kriget som en kamp för självständighet mot en imperialistisk fiende.

Denna diplomati och propaganda hade stor påverkan. När fredsavtalet till slut undertecknades i januari 1973, var Nguyen Thi Binh tydlig med att det globala folkstödet, inklusive det som kom från Sverige, hade haft en avgörande roll i att försvaga Nixonadministrationens politik.

Samtidigt som engagemanget förstås var äkta bland dem som protesterade mot den amerikanska krigföringen så lyckades Hanoi under hela kriget manipulera svenska politiska eliter och aktivister, som Jan Myrdal och Sara Lidman, för att föra fram just sitt budskap. Genom en skicklig kombination av folkdiplomati, massorganisationer och ett nätverk av frontorganisationer lyckades det kommunistiska Nordvietnam forma svensk opinion så att landet inte bara blev en moralisk förespråkare för fred i Vietnam utan också stödde kommunisternas seger.

Sverige spelade en central roll i att omvandla Vietnamkriget till en internationell symbol för antikolonialism och motstånd mot imperialism.

Så var Sverige en unik aktör i detta spel, eller fanns det liknande berättelser om Hanois påverkan i andra västländer under Vietnamkriget? Det är en fråga som förtjänar vidare granskning.